Haastatteluopas

Käytännön vinkkejä haastattelutilanteessa menestymiseen

spoken”

Haastattelun onnistumisen edellytykset koostuvat monista asioista, ja onkin tärkeää tiedostaa, että huomioimalla erinäisiä seikkoja haastatteluun valmistauduttaessa, haastattelun aikana sekä jälkikäteen haastattelusta saadaan kaikki mahdollinen hyöty irti. Erityisesti tutkimushaastattelun kohdalla onnistunut haastattelutilanne edesauttaa valtavasti tulosten analysointia ja tekee myös tutkijan työstä tehokkaampaa, kun aikaa jää keskittyä tutkimuksen kannalta olennaisiin asioihin.

Haastattelu tulee tehdä eettisiä periaatteita kunnioittaen, haastateltavien anonymiteettia turvaten ja avoimessa vuorovaikutuksessa.

- Toimi eettisesti
- Turvaa anonymiteetti
- Avoimuus

- Tutkimusluvat
- Verkostot haastateltavien hankinnassa
- Valmisteltu kysymysrunko

- Riittävästi aikaa
- Kysymysten lähettäminen etukäteen?
- Muistuta haastattelusta

- Välineiden toimivuus
- Backup-plan?

- Rauhallinen tila
- Ole ajoissa paikalla
- Puhelin äänettömälle

ENNEN HAASTATTELUA

Etukäteen tehdyllä perusteellisella valmistautumisella saadaan luotua parhaat edellytykset hyvälle haastattelulle. Valmisteluvaiheessa haastateltava hankkii haastatteluja varten tarvittavat tutkimusluvat, ottaa yhteyttä potentiaalisiin haastatteluehdokkaisiin ja valmistelee haastattelukysymykset huolella.

Varaa valmisteluihin aikaa, sillä haastateltavien saaminen ja haastattelujen aikatauluttaminen eivät aina ole kovin helposti toteuttavissa. Haastatteluaikaa sovittaessa kannattaa varata reilusti aikaa ja varautua aikataulujen muuttumiseen. Myös virallisten tutkimuslupien ja tutkimuseettisten lausuntojen hankkiminen on oma aikaa vievä byrokratiansa.

Haastattelukysymykset voi lähettää haastateltavalle etukäteen, jotta aiheeseen ehtii tutustua ja miettiä valmiiksi vastauksia.
Jos haastatteluaika on sovittu useita viikkoja/kuukausia etukäteen, haastateltavaan voi ottaa yhteyttä paria päivää ennen haastattelua muistuttaakseen haastattelusta.

Ennen haastattelua on tärkeä varmistaa käytettävien teknologioiden toimivuus. Kaksikin nauhuria voi olla hyvä ratkaisu, mutta haastattelutilanteeseen kannattaa varautua myös perinteisillä kirjoitusvälineillä.

Haastattelulle on olennaista, että se tehdään rauhallisessa paikassa, jossa on mahdollisimman vähän häiriötekijöitä. Turhat keskeytykset vievät aikaa ja vaikeuttavat litterointia. Esimerkiksi haastateltavan kotona voi olla hyvä paikka haastattelulle, jolloin haastateltavat ovat usein rentoutuneempia kotikenttäetunsa turvin kertomaan kokemuksistaan ja mielipiteistään.

Haastattelussa on edettävä aina tilannekohtaisesti. Haastattelijan on osattava varautua yllätyksiin, mutta hänen täytyy omalta osaltaan pyrkiä välttämään häiriötekijöitä esimerkiksi laittamalla puhelimensa äänettömälle. Myös ajoissa oleminen on toivottavaa sujuvan haastattelun mahdollistamiseksi.

HAASTATTELUN AIKANA

Haastattelun alussa on hyvä kerrata haastattelun tavoite sekä esittäytyä nauhoituksen alussa. Alkuun esitettävät helpot lämmittelykysymykset ("Kauanko olet ollut täällä töissä?") antavat haastattelutilanteelle luontevan alun, josta on hyvä lähteä etenemään.

- Kerro mitä teet ja miksi
- Esittäytyminen nauhalle
- Helpot kysymykset alkuun

Haastattelijan on tiedostettava oma roolinsa haastattelussa ja näin ollen myös vältettävä liikaa johdattelemista sekä haastateltavan päälle puhumista. Päälle puhuminen vaikeuttaa haastattelun litterointia.

- Äänetön myötäily
- Älä johdattele
- Näytä, että olet kiinnostunut
- Toimi ohjaajana

Haastateltavalle on annettava mahdollisuus puhua asiansa loppuun rauhassa, jolloin haastattelija voi nyökätä äänettömästi ymmärryksensä osoittamiseksi. Palautteen antaminen haastateltavalle osoittaa haastattelijan kiinnostusta asiaan. Tähän liittyen haastattelijan on vältettävä innostumasta omista ajatuksistaan, vaikka haastateltavan ajatuspolku tai aihe olisikin erittäin kiinnostava.

Haastateltavan yksi tärkeimmistä tehtävistä on ohjata vuorovaikutustilannetta haluamaansa suuntaan. Haastateltava voi usein innostua kertomaan liiankin laajasti kysytystä aiheesta, joten tällöin voi olla paikallaan muistuttaa haastateltavaa hienovaraisesti alkuperäisestä kysymyksestä. Näin varmistetaan ajan käytön tehokkuus ja saadaan haastatteluun kannalta tarkoituksenmukaista aineistoa.

RYHMÄHAASTATTELU

Ryhmähaastattelu on hyvä keino hankkia aineistoa, jossa muiden henkilöiden läsnäolo synnyttää toivottavaa hedelmällistä keskustelua. Ryhmähaastatteluille on luonteenomaista, että osa haastateltavista pysyttelee enemmän taka-alalla toisten ollessa enemmän äänessä. Tällaisessa tilanteessa haastattelija voi luontevasti osoittaa välillä kysymyksiä suoraan hiljaisemmille haastateltaville, jolloin myös heiltä saadaan arvokasta tietoa.

- Puheenjohtaja
- Kannusta kaikkia puhumaan
- Tilanteen videointi?

Ryhmähaastattelun videoiminen voi olla hyödyllistä haastattelun jälkityöskentelyn kannalta, jotta nauhalta voi erottaa puhujat.

LOPUKSI

Haastattelun lopuksi kannattaa tiedustella, onko haastateltavalla vielä jotain lisättävää aiheeseen liittyen. Näin voidaan saada esimerkiksi vinkkejä jatkotutkimuksia varten, eri lähestymistapoja aiheeseen tai jopa uusia haastateltavia.

- Lisätietoa?
- Yhteystiedot

On myös muistettava jättää haastateltavalle omat yhteystiedot, jotta hän voi tarvittaessa palata haastattelujen sisältöön jälkeenpäin heränneistä kysymyksistä. Haastattelun ollessa vapaaehtoista on myös mahdollista, että haastateltava kieltää käyttämästä antamaansa haastattelua jälkikäteen.

Spoken Oy
Itämerenkatu 5
00180 Helsinki

050 339 2407

www.spoken.fi
info@spoken.fi